

Babagan Bektaşılık ve Demokrat Parti*

Babagan Bektashism and the Democratic Party

İsa Tolga ıplak** & Zeki evik***

Öz

Osmanlı tarihi içinde gelişen Heterodoks zümrelerden oluşan Bektaşı Tarikatı, 16. yüzyıldan itibaren, Babagan ve elebilik olmak üzere ikiye ayrılmıştır. 1826'da Yeniçerilerin kaldırılmasında ilişkisinden dolayı Babagan Bektaşılık lağvedilmiş ve tekkelerine devlet el koymuştur. Fakat Babagan Bektaşılık resmi olmayan bir durumda iken varlığını devam ettirmiştir. İttihat Terakki yönetimi içerisine dâhil olup yarı resmi bir hüviyete sahip olmuştur. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinin sonlanması üzerine yeni kuruluna Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925 yılı Tekkeler ve Zaviyeler kanunu gereğince diğer tüm tarikatlar gibi Bektaşılığın Babagan kolu da yasaklanmıştır. Makalenin konusunu işlediği dönem Türkiye Cumhuriyeti Demokrat Partili yıllarda (1950-1960) yeniden tekke geleneğine kavuşmak istemesi ve Demokrat Partili siyasetçilerin Bektaşılığın Babagan kolu ile olan ilişkisi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bektaşılık, Demokrat Parti, Babagan, Adnan Menderes.

Abstract

The Bektashi Order, which is composed of Heterodox groups developed in the Ottoman history, has been divided into Babagan and Çelebilik since the 16th century. In 1826, Babagan Bektashism was abolished because of its relation with the abolition of the Janissaries and the state was confiscated. But Babagan Bektashism continued its existence while in an unofficial situation. It was included in the Union Party Progressive Administration and had a semi-official identity. In 1925 the new board of the Republic of Turkey on the end of the Ottoman domination of the Bektashi dervish convents and Babagan arms are like all other sects are also prohibited by law. In Republic of Turkey in the period in which the Democratic Party in the years (1950-1960) wants to reach back to the lodge tradition and its relationship with the Democratic Party branch of the Bektashi Babagan politicians have been revealed.

Keywords: Bektashism, Democratic Party, Babagan, Adnan Menderes.

* Bu alışma Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından BAP 2016/116 Kodlu Proje İle desteklenmiştir.

** Balıkesir Üniversitesi; isatolga@mail.ru; ORCID:orcid.org/0000-0002-7438-3150

*** (Doç. Dr.); Balıkesir Üniversitesi, Tarih Bölümü, zzevik41@hotmail.com ORCID:orcid.org/0000-0002-3756-8738

Giriş

XII. yüzyıldan beri Anadolu coğrafyasında bulunan aynı zamanda Anadolu'nun ve Balkanlar'ın Türkleşmesinde faydası olan Alevilerin ve Bektaşilerin, göçebe ve Türkmen kültürünü yansıttığı için Osmanlı Devleti'nin merkezileşmesine ters düşen yaşantısı sebebiyle zaman zaman isyan etmiştir.

Anadolu'da Alevilik ve Bektaşilik, Babaîler ile başlar tespiti ile ünlü âlim Demokrat Parti'nin kurucu dördlüsü arasında yer alan Fuad Köprülü, bu kavramların incelenmesi bakımından yeni bir boyut kazandırmıştır¹. XIII. Yüzyılda Seyyid Ebu'l-Vefâ Bağdadî tarafından kurulan Vefâîlik Tarikatı'na mensup olan, Anadolu'da Türkmenleri etrafına toplayan Baba İlyas Horasanî, Yesevi, Kalenderi, Haydari zümrelerini bir araya getirip, Anadolu Selçuklu Devletinin merkezi otoritesine karşı giriştiği başarısızlıkla sonuçlanan isyan tarihe Babaî Hareketi olarak geçmiştir². Yesevi kökenden gelen aynı zamanda Haydari tarikatından olan Hacı Bektaş Veli ise, Baba İlyas'ın has halifelerinden olmakla beraber³, Babai hareketine katılan Heterodoks zümreleri kendi etrafında toplayıp teşkilatlandırması ile Bektaşilik oluşmuştur⁴.

XVI. yüzyılda gerçekleşen 1519 yılında Balım Sultan'ın hakka yürümesinin ardından Bektaşiliğe çeşitli değişimler yaşatacak olan bir diğer olay 1526-1527 yıllarda vuku bulan Hacı Bektaş Veli zaviyesi postnişini Kalender Çelebi isyanıdır. Hacı Bektaş Veli'nin soyundan gelme anlamında Çelebi unvanı ilk defa kullanılıyor. Kalender Çelebinin soyu konusunda çeşitli tartışmalar vardır. Uzunçarşılı'nın tespitine göre Balım Sultan evladı İskender'in evladı olarak tespit ediyor ama şüpheli olduğunu vurguluyor⁵. İrene Melikoff'a göre Kalender Çelebi, Hacı Bektaş Veli soyundan olduğunu söylüyordu. Geleneğe göre, Balım Sultan'ın küçük kardeşi olacaktır. Gerçekte kardeş oldukları şüphe götürebilir, fakat manevi kardeşlikleri kesindir⁶.

Bektaşî zaviyelerine Kalenderi dervişlerinin dâhil edilmesiyle, Balım Sultan'ın vefatından sonra Hacı Bektaş dergâhında şeyhlik makamını işgal eden hem Bektaşî hem Kalenderi dervişi müritlerine ışık denilen Şah Kalender tabiridir⁷.

¹ Mehmet Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2014, s. 301.

² Ahmet Yaşar Ocak, *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul, 2002, s. 26.

³ Ahmet Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri*, Çev.: Tahsin Yazıcı, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1964, s. 371.

⁴ Bektaşiliğin kökenindeki tarikatların kısaca tanımları: Kalenderilik X. Yüzyılda Horasan Melametiliği'nden etkilenerek ortaya çıkmış, Orta Asya ve İran bölgelerinde yayılmıştır. Bu tarikatın bilinen ilk kurucusu XII. Yüzyılda Cemaleddin-i Savi adında İranlı bir derviştir. Kalenderiye isminden başka saçlarını kaşlarını sakallarını kazıyarak tıraş etmelerinden dolayı Cavlakiye olarak da anılmaktaydı. Bir başka tarikat ise Haydarilik Kurucusu Kubeddin Haydar adında bir Türk derviştir. Bu tarikat XV. Yüzyıla kadar sadece Anadolu ve İran değil, Suriye Mısır, Libya başta olmak üzere tüm Ortadoğu'ya yayılmıştır. Haydari ve Kalenderi dervişleri Abdal unvanını taşırlar. Yesevilik ise, Hoca Ahmed Yesevi tarafından Horasan Melametiliği'nin etkisiyle kurulmuştur. Hoca Ahmed Yesevi'nin silsilesi Hz. Ali'ye dayanır. Yesevilik Türk boylarının İslamiyet'i benimsemesi için Hoca Ahmet Yesevi tarafından eski Türk inanç ve kültürleriyle İslamiyet'i bağdaştırması ile mahiyet kazanmıştır. Yesevi dervişleri Baba, Dede ve Ata gibi unvanlara sahiptirler. Ahmet Yaşar Ocak, *Babaîler İsyanı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2011, s. 66-74.

⁵ Rivayete göre Hacı Bektaş Veli'nin Kadıncık Ana'dan olan oğlu Habib Efendi oğlu Resul Balı oğlu Balım Sultan oğlu İskender oğlu Kalender diye soy şeceresi Peçevi tarihinde geçmekte. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*. C. 2, Ankara: TTK, 1988, s. 346.

⁶ Balım Sultan Türbesi'nde Kalender Şah'ın olduğu söylenen anonim bir kabir bulunmaktadır. Türbenin sol köşesinde, kırmızı lekesi Kalender Baba'nın kanı olarak yorumlanan bir mermer yer almaktadır. Irene Melikoff, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Çev. Turan Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2010, s. 241.

⁷ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı imparatorluğunda Marjinal Süfilik: Kalenderîler*, Ankara 1992, s. 186.

Bektaşî tarikatının merkezi olan Hacı Bektaş dergâhı uzun süre başsız kaldı. 1527’de Kalender Çelebi’nin idamından yirmi dört yıl sonra 1551’de Kanuni Sultan Süleyman’ın veziri ve eşi Mâh-ı Devrân’ın kardeşi Server Ali Paşa, Sersem Ali Dede Baba unvanı ile padişah tarafından Hacı Bektaş zaviyesine görevlendirildi⁸. Böylece ilk defa Dede Babalık Kurumu kullanılmış oldu. Dede Baba, Bektaşilikte Çelebilik kurumuna karşı çıkan Babagan kolunu temsil eden Bektaşilikte en üst makam olan Horasan postuna oturan kişidir. Dede Baba, aynı zamanda Hacı Bektaş ilçesindeki dergâhın pir evinde kalan, Hacı Bektaş Veli’yi temsil eden, postnişin ve türbedardır. Çelebilik gibi babadan oğula geçmez ve Halife Baba unvanına sahip olanlar arasından tarikat içinde yapılan seçimle dergâhın başına gelerek ömrü boyunca Dede Babalık yapar. Halife Babalar ise Babagan Bektaşilerce önemli olan dergâhların başına geçen Bektaşî babalarıdır. Mısır’da Kaygusuz Sultan, Dimetoka’da Seyyid Ali Sultan, Elmalı’da Abdal Musa Sultan ve Kerbela dergâhı önemli halife Baba dergâhlarıdır.⁹

Genel olarak değerlendirdiğimizde Babagan ve Çelebilik (Mütevelli) olarak artık Bektaşilik XVI. Yüzyıldan itibaren Cumhuriyet döneminde tekkeler kapatılana kadar ki varlık sürecinde ikiye ayrılmış oldu. Babagan kol ki bunlar Çelebileri Hacı Bektaş Veli soyundan gelmelerine karşı çıkarlar. Hacı Bektaş Veli’nin Kadıncık Ana ile evli olmadığını onun eşinin İdris Hoca olduğunu söyler ve Balım Sultan ise mücerred baba olarak hiç evlenmediğini savunurlar. Çelebiler bunun aksini savunarak Kalender Çelebi evladı olarak Hacı Bektaş’ta ikamet ederler. Kızılbaş Alevi Ocaklarının ki bu ocaklardaki üst makam olan, dedelik, çelebilik gibi babadan oğula geçer ve bunların bir kısmını kendilerine bağladıklarından onların yol önderi olan dedelere icazet verirler.¹⁰ Bir diğer mesele ise Dede Baba kurumu oluşmasından sonra Bektaşiler tarih boyunca bir daha isyan merkezi olmayacaktır. Bunun için Kanuni Sultan Süleyman’ın veziri olan Server Ali Paşa’nın tarikatın başına geçmesiyle dede babalık, halife babalık gibi yeni düzenleme getirmesi meselesi dikkate alınmalıdır. Çünkü değişimin hangi ölçüde gerçekleştiği bu alanda yapılan bilimsel çalışmalarda halen aydınlatılamamıştır. 1577 yılında meydana gelen sahte Şah İsmail’in vakasında sahte Şah İsmail’in ordusu Kırşehir’e doğru yürüdüğünde, Hacı Bektaş zaviyesinde sevinçten kurbanlar kesilmişti. Bu şölenlerin babaların ve dervişlerin onayı olmadan düzenlenmesi pek mümkün olmaması durumu Bektaşiliğin halen Heterodoks Abdal Kalender inançlara ve Kızılbaşlık’a meyilli olduğunu gösterir¹¹. Sonuç olarak XVI. yüzyılda Anadolu Aleviliği üç farklı teşkilata dönüşüyor. Babagan kolu Dede Baba yönetiminde şehir merkezlerinde yaşayan okumuş kimselerden oluşan Bektaşiler, Çelebi Bektaşiliği onların kendilerine bağladıkları kırsalda yaşayan Kızılbaş ocakları zamanla köy Bektaşileri de denilecektir¹² ve Çelebilere bağlanmayan Safevi etkisindeki Kızılbaş ocakları ve Tahtacılık’tır.

Osmanlı Devleti’nde Babagan Bektaşilik XVI. yüzyılın sonundan itibaren, XVII. yüzyılın sonuna kadar Abdal Kalender, Torlak, Işık, Bedreddini, Kızılbaş gibi Heterodoks isyancı toplulukları içinde eritmiş ve Çelebiler ile zaman zaman Hacı Bektaş dergâhının hamisi olması konusunda mücadele etmiştir. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hacı Bektaş’taki tarikatın başa geçen Dede Babalar,

⁸ Muhammed Aruçi, “Harâbâtî Baba Tekkesi”, *DİA*, Cilt 16, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1997, s. 69.; Bir Bektaşî olduktan sonra, yaklaşan Kalender Çelebi isyanından haberdar olması nedeniyle padişahın görevinden azlini istemiştir. Hacı Bektaş Dergâhına yerleşmek istemesi üzerine padişah kendisine: “Sen sersem mi oldun? Vezirlik bırakılır da orada Dervişlik mi yapılır” demiştir. Sevil Bülbül, “Kalkandelen Harabatı Baba – Sersem Ali Baba Bektaşî Külliyesi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 76, 2015, Ankara, s. 207.

⁹ Bedri Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik Alevilik*, Cilt I, İstanbul: Ardiç Yayınları, 1998, s. 317-318.

¹⁰ Melikoff, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, s. 222.

¹¹ Suraiya Faroqhi, *Anadolu’da Bektaşilik*, Çev. Nasuh Barın, İstanbul: Simurg Yayınları, 2003. s.187.

¹² Irene Melikoff, *Kırklar’ın Cemi’nde*, Çev. Turan Alptekin. İstanbul: Demos Yayınları, 2011. s.55.

tarikata bağlı diğer zaviyelerin postnişin tayinlerini denetim altına almaya çalışmışlardır. Esasen Bektaşî tarikatının büyük miktarda Rafizî unsuru bünyesine alması da bu tür bir denetimi zorunlu kılmıştı¹³. Coğrafi dağılımına bakıldığında Bektaşî tekkeleri Osmanlı topraklarında XVIII. yüzyılda Arnavutluk başta olmak üzere Balkanlar'ın genelinde, başkent İstanbul'da yüzlerce dergâh kurarak Anadolu'da Irak'ta Mısır'da Girit'te Bektaşî dergâhlarına sahip olmuştur. Hiç şüphesiz Bektaşîliğin 1590'lardan itibaren üzerinde etkin olması sebebiyle Taife-i Bektaşîyan denilen yeniçeri askeri kuvvetlerinin, tarikatın ve dergâhlarının gelişmesinde etkisi vardır. Öyle ki 1826'da vaka-i Hayriye ile Yeniçeri ocaklarının kaldırılması olayında XVII. yüzyıldan itibaren devletin en nüfuzlu tarikatı olan Bektaşîlik de kapatılmıştır.¹⁴

Zaman içinde devlet ile uyumlu hale gelen Bektaşî tarikatı 1826'da Yeniçeri ordusunun kaldırılması sırasında, Yeniçeriler ile ilgisinden dolayı kaldırılıp, faaliyetleri yasaklanmıştır. Vaka-i Hayriye adı verilen yeniçeri ocağının kaldırılması olayı ve sonrasını Bektaşîliğin iki kolunu da şiddetli bir şekilde sarsmıştır. Bilhassa Babagan kolu Bektaşî babaları Vaka-i Hayriye isyanına katılarak ellerinde teberleriyle Yeniçerileri kışkırtmak amacıyla İstanbul'un çeşitli yerlerine dağılmışlardır. 20. Yüzyıla kadar, Heterodoks (non-conformist) topluluklardan Bektaşîler şehir merkezinde yaşayan kesimi kültürlü kesimi oluştururken, Aleviler ise kırsalda devlet otoritesinin zayıf olduğu yerlerde yaşamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda önemli roller üstlenen Alevi ve Bektaşî toplumu, Cumhuriyetin laiklik ilkesine bağlı kalarak, Cumhuriyet devimlerini desteklemiştir. Alevilerin ve Bektaşîlerin ibadethaneleri ve faaliyetleri 1925 yılında Tekkeler ve Zaviyeler kanunu gereğince yasaklanmıştır. Bundan sonraki süreçte gizli de olsa ibadetlerini yapmaya çalışmışlardır.

III. Selim'den sonra II. Mahmud Osmanlı Padişahı olunca, orduda reform yeni bir ordu kurma zaruretiyle 15 Haziran 1826'da kanlı bir şekilde yeniçeri ocağını kaldırdı¹⁵. Vaka-i Hayriye adı verilen yeniçeri ocağının kaldırılması olayı ve sonrasını Bektaşîliğin iki kolunu da şiddetli bir şekilde sarsmıştır. Bilhassa Babagan kolu Bektaşî babaları Vaka-i Hayriye isyanına katılarak ellerinde teberleriyle Yeniçerileri kışkırtmak amacıyla İstanbul'un çeşitli yerlerine dağılmışlardır. İstanbul şeyhi Kıncı Baba, kadırlardan Ağasızade Ahmet Efendi ve Hâcegandan Salih Efendi başta olmak üzere altı kişi yakalandı. 10 Temmuz 1826'da yakalanan Bektaşî babaları ile birlikte Esad Baba ve Yedikule tekkesi şeyhi Hüseyin Baba da idam edildi. Bu sırada Meşveret Meclisi (Tarikat Meclisi) Mevlevî, Nakşî, Halvetî, Celvetî, Sadi, Kadiri, Şazeli tarikatlarının katılımı ile toplandı ve uzun tartışmalardan sonra Bektaşî Tarikatı'nın Rafizî olup şeriat dışı olduğu meselesi ile padişah idaresinin de baskısı altında Bektaşî Tarikatının kapatılması kararını aldı. Toplantıda birçok tekkenin yıkılması veya kapatılması kararı alınırken, Bektaşîlerin kadim tekkeleri Hacı Bektaş zaviyesi, Çirmen'deki Kızıldeli Sultan tekkesi, Antalya Elmalı'da Abdal Musa tekkesi gibi tekkelerin yıkılmaması ve kapatılmaması oralara türbedar atanıp tekke gelirinden maaş bağlanması kararı alındı¹⁶. Bu sırada çelebi kolunda Hacıbektaş dergâhı postnişini Hamdullah Çelebi bu görevinden alınarak vakıf mütevellî heyeti başkanı olarak Nakşibendi tarikatından Şeyh Hacı Hamza adında birini atadı ve dergâhın içine cami yaptırıldı. Hamdullah Çelebi ise idam ile yargılanarak sürgün yeri

¹³ Faroqhi, *a.g.e.*, s. 188-189.

¹⁴ Von Hasluck, *Bektaşîliğin Coğrafi Dağılımı*, Çev.: Turgut Koca ve A. Nezih Erginsoy, İstanbul: Ufuk Matbaası 1991, s.9-10.

¹⁵ John Kingsley Birge, *Bektaşîlik Tarihi*, Çev. Reha Çamuroğlu, İstanbul: Ant Yayınları, 1991, s.85-88.

¹⁶ Fahri Maden, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşîliğin Yasaklı Yılları*, Ankara: TTKY, 2013, s. 62-88.

olan Amasya'ya 2 Mayıs 1827'de gönderildi.¹⁷ Osmanlı yönetimi tarafından bazı Osmanlı aydınları Bektaşî olmaları sebebi ile sürgüne gönderilmesi kararı alınmıyor. Bunlar arasında vakanüvis ve doktor olan Şanizade Mehmet Ataullah Efendi, Melekpaşazade Abdülkadir Bey, İsmail Ferruh Efendi de vardır.¹⁸

Ayrıca ulemadan bir kesim, Bektaşî tarikatının kapatılmasından maddi menfaatler de temin etmişti. En azından Batı Anadolu'da mahalli olarak etkili devletin ileri gelen eşrafinın, eski Bektaşî tekkelerine ait bahçe ve tarlaları satın aldıkları bilinmektedir. Böylece, Bektaşî tarikatının ortadan kaldırılmasını, dolaylı da olsa II. Mahmud'un askeri siyasetinin bir parçası olarak görmek gerekmektedir.¹⁹ Tüm bu olanlardan sonra Bektaşî tarikatı gizliliğe çekilmiş, fakat bu, Cumhuriyet devrinde 1925'e Tekkeler ve zaviyeler kanunu ile kapatılana kadar yarı resmi işlevini sürdürmesini engellememişti. Sultan Abdülaziz zamanında eşinin Bektaşîliğe ilgisi sebebiyle yeniden Bektaşîliğe belli birtakım haklar verildiği resmiyet kazandığı yönünde gelişmelerde yaşansa da²⁰ Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar tekkelerine Nakşibendî şeyhleri atanmaya devam etmiştir.

Babagan Bektaşîliğin Dedebabası Bedri Noyan'a göre Anadolu'daki Kızılbaş Aleviler, on iki imamı ve Ehli Beyti severler. Erkan halinde uyguladıkları disiplin Türk töresinden gelmektedir. Ateş, Ocak, Eşik, evli bulunduğu kadına kutsallık duygusu eski Türk inancından gelir. Bu nedenle süregelen Alevi ve Bektaşî Meydanlarındaki (Cem evindeki) kültür Türk töresidir. Bu özellikler İran Şiiliğinde ve İran'daki Türk aşiretlerinde yoktur. Alevi kelimesinin manası Hz. Ali yoluna ve Hz. Ali'ye gönülden bağlı, din yönünden Hz. Ali'yi tutan ve ona uyan demektir. Anadolu'da oluşan Alevilik ise, Hz. Ali'nin imamlığını ve onun halifeliğini kabul eden, Hz. Ali'den önce gelen Hz. Ebubekir Hz. Ömer Hz. Osman'ın halifeliğini haksız yolla geldiğini düşünen, bu tutularından dolayı o halifeleri sevmeyenlerdir. Bu açıdan bakıldığında tüm Bektaşîler Alevi'dir. Bedri Noyan Dedebaba, Alevi ve Bektaşî ayrımına karşı çıkar. Ona göre Alevi ve Bektaşî birbirinden farksızdır. Her Alevi aynı zamanda Bektaşî'dir. Her Bektaşî ise aynı şekilde Alevi'dir. Alevilerin ve Bektaşîlerin arasında görülen farklılaşma inancın özüne değil, uygulama farkıdır. Özleri aynı olduğu için Bektaşîler gibi, Anadolu Alevileri kendilerine Bektaşî'yiz derler ve Hacı Bektaş Veli'yi pir kabul ederler²¹.

Demokrat Parti'nin henüz iktidar olmadığı fakat yüksek revaçta olduğu 1949 yılında Bektaşîliğin Babagan kolundan babalar ile Adnan Menderes bir görüşme yapmışlardır. Bunun öncesinde 1941 yılında Arnavutluk'ta, Salih Niyazi Dedebaba'nın Hakka yürümesiyle Bektaşîlikte kaos ortamı yaşanır. Yani bu sırada Arnavutluk'ta Arnavut milliyetçiliğin etkisi ile Türkiye'den bağımsız olan Bektaşîlik örgütlenmesinin başında Salih Niyazi Dedebaba'nın vefatından sonra seçilen 5. Dedebaba Ahmet Muhtar Ağatay vardır²². Türkiye'de ise 1931 yılında Salih Niyazi Dedebaba Arnavutluk'a giderken Halife Baba PTT şube müdürü Ali Naci Baykal'ı kendisini temsil etmesi amacıyla Dedebaba vekili seçer. Salih Niyazi Dedebaba'nın 1941 yılında Hakka yürümesi üzerine, üç yıl bekleyen Halife Ali Naci Baykal Baba, Salih Niyazi Dedebaba'nın kendisine bıraktığı mektubunu öne sürerek, Dedebaba olmak istemiş ve dönemin tanınmış Bektaşî Baba'larının onayı ile Dedebaba

¹⁷ İsmail Özmen ve Yunus Koçak, *Hamdullah Çelebi'nin Savunması*, Ankara: Belen Ofset, 2007, s. 21.

¹⁸ A. Yılmaz Soyzer, *19. Yüzyılda Bektaşîlik*, İstanbul: Frida Yayınları, 2012, s. 63.

¹⁹ Faroqhi, *a.g.e.*, s. 191.

²⁰ Mehmet Fuad Köprülü, "Bektaş", *MEB İA*, Cilt 2, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1979, s. 461.

²¹ Bedri Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik Alevîlik*, Cilt VII, İstanbul: Ardiç Yayınları, 2006, s. 147,153-157.

²² Şevki Koca, *Bektâşîlik ve Bektâşî Dergâhları*, İstanbul: Cem Vakfı Yayınları, 2005, s. 91.

ilan edilmiştir²³. Hem Türkiye’de hem de Arnavutluk’ta Dede Baba’nın olması ile Bektaşiliğin Babagan kolunda çift başlılık oluşmuştur.

Dönemin kaynağı olan Şevki Koca Baba’ya göre Mısır Kaygusuz Bektaşî Dergâhı ise, o dönemde ortaya çıkan hiçbir Dede Baba’ya biat etmemiştir. Bu dergâh 30 Ocak 1949 tarihinde bir toplantı yaparak aşağıda isimlerini dile getirilecek olan Halife Babaların oy birliği ile Halife Ahmed Sırrı Baba’yı “Dede Baba” seçerler. Seçime katılan Halife Babalar: Halife Ahmed Sırrı Baba (Kaygusuz Postnişini), Halife Hafız Tahsin Baba (Şahkulu Sultan Dergâhı Postnişini), Ekrem Ramazanoğlu Halife Baba (Başbüyük Dergâhı Postnişini), Halife Hüseyin Kazım Baba (Masumlar Postnişini), Halife Veli Can Baba (Katerin Dergâhı Postnişini), Halife Tahir Baba (sonradan Katerin Postnişini olacak), Halife Sadi Seyfi Baba (Reni Dergâhı Postnişini), Halife Yusuf Fahir Ataer Baba (İnadiye Dergâhı Postnişini)’dir. Artık Babagan Bektaşilik’te üç ayrı Dede Baba’nın vardır. Dede Baba Seçilen Ahmed Sırrı Halife Baba²⁴, İzmirli Hazine Avukatı Feyzi Akeren Baba’dan, Bektaşî intisabı gören Adnan Menderes ile (o zaman Başbakan değil) temas kurarak, Demokrat Parti yöneticileri ile Zeytinburnu ve Erenköy’de delegeleri vasıtası ile birer toplantı yapar ve Demokrat Parti’ye destek sözü vererek seçilmeleri halinde Hacıbektaş ilçesindeki dergâhın ve pir evinin eski statükosunun tanınarak Bektaşiliğe devri konusunda mutabakat sağlar.²⁵

Demokrat Parti Kurucuları ve Bektaşilik

Demokrat Parti’nin henüz iktidar olmadığı fakat yüksek revaçta olduğu 1949 yılında Bektaşiliğin Babagan kolundan babalar ile Adnan Menderes bir görüşme yaparlar. Bunun öncesinde 1941 yılında Arnavutluk’ta, Salih Niyazi Dede Baba’nın Hakka yürümesiyle Bektaşilikte kaos ortamı yaşanır. Yani bu sırada Arnavutluk’ta Arnavut milliyetçiliğinin etkisi ile Türkiye’den bağımsız olan Bektaşilik örgütlenmesinin başında Salih Niyazi Dede Baba’nın vefatından sonra seçilen 5. Dede Baba Ahmet Muhtar Ağatay vardır²⁶. Türkiye’de ise 1931 yılında Salih Niyazi Dede Baba Arnavutluk’a giderken Halife Baba PTT şube müdürü Ali Naci Baykal’ı kendisini temsil etmesi amacıyla Dede Baba vekili seçer. Salih Niyazi Dede Baba’nın 1941 yılında Hakka yürümesi üzerine, üç yıl bekleyen Halife Ali Naci Baykal Baba, Salih Niyazi Dede Baba’nın kendisine bıraktığı mektubunu öne sürerek, Dede Baba olmak istemiş ve dönemin tanınmış Bektaşî Baba’larının onayı ile Dede Baba ilan edilmiştir²⁷. Hem

²³ Bedri Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, C. VI, İstanbul: Ardıç Yayınları, 2003, s. 75.

²⁴ Bismillahirrahmanirrahim,

O’na sığınırız,

Aşağıda imzaları bulunan bizler, yüce Bektaşî tarikatı mensupları ve dervişleri ile Sultan Kaygusuz Ebu Abdullah el-Meğaviri Tekkesi’nin müritleri 29 Rebiülevvel 1368/30 Ocak 1949 Pazartesi günü toplandık. Arnavutluk’taki mevcut şartların, uyulması gereken kurallara uygun olarak vazifesini tam manasıyla yerine getirmesine engel olduğunu günlerde tarikatım içerisinde bulunduğu durumu gözden geçirdik. Fazilet ve irşat sahibi Ahmed Sırrı Baba’nın başında bulunduğu ve kendisine intisapla şereflendiğimiz tekke dışında tarikatın sığınacağı herhangi bir yer kalmamıştır. Bundan dolayı gerekli istişarenin ardından faziletli yüce şeyhimiz Ahmed Sim Baba’nın Dede Babalık makamına yükseltilmesi noktasında görüş birliğine vardık. Zira kendisinin fazileti, zühdü, takvası, irade güzelliği ve tarikatın varlığının korunması ve gelişmesi noktasındaki sürekli gayreti bizler tarafından yakinen bilinmektedir. Allah Teâlâ’dan, tarikatın misyonunu yerine getirmesi ve yayılması noktasında himmetiyle ona yardımcı olmasını diliyoruz. İçerisinde hayır ve doğruluk bulunan işlerde Allah bizleri başarılı kılsın!

İmzalar ve Mühür.

Salih Çift, *Mısır’da Bektaşilik*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013, s. 138.

²⁵ Ş. Koca, *Bektâşilik ve Bektâşî Dergâhları*, s.95.

²⁶ Ş. Koca, *Bektâşilik ve Bektâşî Dergâhları*, s. 91.

²⁷ Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, C. VI, s. 75.

Türkiye’de hem de Arnavutluk’ta Dede Baba’nın olması ile Bektaşiliğin Babagan kolunda çift başlılık oluşmuştur.

Dönemin kaynağı olan Şevki Koca Baba’ya göre Mısır Kaygusuz Bektaşî Dergâhı ise, o dönemde ortaya çıkan hiçbir Dede Baba’ya biat etmemiştir. Bu dergâh 30 Ocak 1949 tarihinde bir toplantı yaparak aşağıda isimlerini dile getirilecek olan Halife Babaların oy birliği ile Halife Ahmed Sırrı Baba’yı “Dede Baba” seçerler. Seçime katılan Halife Babalar: Halife Ahmed Sırrı Baba (Kaygusuz Postnişini), Halife Hafız Tahsin Baba (Şahkulu Sultan Dergâhı Postnişini), Ekrem Ramazanoğlu Halife Baba (Başbüyük Dergâhı Postnişini), Halife Hüseyin Kazım Baba (Masumlar Postnişini), Halife Veli Can Baba (Katerin Dergâhı Postnişini), Halife Tahir Baba (sonradan Katerin Postnişini olacak), Halife Sadi Seyfi Baba (Reni Dergâhı Postnişini), Halife Yusuf Fahir Ataer Baba (İnadiye Dergâhı Postnişini)’dir. Artık Babagan Bektaşilik’te üç ayrı Dede Baba’nın vardır. Dede Baba Seçilen Ahmed Sırrı Halife Baba²⁸, İzmirli Hazine Avukatı Feyzi Akeren Baba’dan, Bektaşî intisabı gören Adnan Menderes ile (o zaman Başbakan değil) temas kurarak, Demokrat Parti yöneticileri ile Zeytinburnu ve Erenköy’de delegeleri vasıtası ile birer toplantı yapar ve Demokrat Parti’ye destek sözü vererek seçilmeleri halinde Hacıbektaş ilçesindeki dergâhın ve pir evinin eski statükosunun tanınarak Bektaşiliğe devri konusunda mutabakat sağlar.²⁹

Adnan Menderes’in Bektaşî olduğunu ileri süren Bektaşî Dede Babası Bedri Noyan’a göre Bektaşilik İle ilgisi İzmirli hazine avukatı olan Feyzi Akeren Baba’dır.³⁰ Adnan Menderes’i, Fezyi Akeren Baba’nın Bektaşiliğe kazandırması olayını Bedri Noyan’a bildiren kişi Refik Sağlık adında bir Bektaşî’dir³¹. Feyzi Akeren hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Elde edinilen bilgilere göre son yıllarında İzmir Karşıyaka’da ikamet etmekte iken 1960 yılında vefat etmiştir. Bedri Noyan, Feyzi Akeren Baba’nın beyaz ve gür sakallı olan yüzü ile etrafındakilerin dikkatini çeken ve bakışları ile insanlara işleyen bir mizaca sahip olmasından dolayı çevresinde yer alan insanların çoğu onu çok sevmesinden bahsediyor. Feyzi Akeren Baba mesleği olan hazine avukatlığını önceleri Denizli’de icra ediyormuş, sonradan aynı görevi İzmir’de icra etmiştir. I. Meclis Denizli Milletvekili olan Hüseyin Mazlum Baba’nın oğlu Mümtaz Baba, Asım Kiritlioğlu Baba, eski Konya valisi Cemal Bardakçı Bey’i Bektaşiliğe alıp onların tarikat rehberliklerini üstlenmiştir. Feyzi Akeren’in Bektaşiliğe girişi ise Selman Cemali Baba tarafından nasip alınarak gerçekleşmiş, Haki Çoskun Eren Baba’dan da babalık icazeti almıştır³². Şevket Süreyya’nın Menderes’in Dramı adlı biyografi tarzı eserinde verdiği bilgilere göre çok dikkate değer bir insan olan Feyzi Akeren Baba’nın Adnan Menderes ile olan ilişkisi, Annesini, Babasını, Halasını ve beş yaşındaki ablası Melike’yi veremden kaybetmesi sebebiyle Menderes’in korunmaya muhtaç halde babaannesi Fitnat Hanım’ın yanında yaşamaya başladığı zorlu bir dönemde İzmir’de ailesinin mülk ve para işlerinin idarecisi Avukat Feyzi Akeren Baba ile tanışması ile başlar. Şevket Süreyya’nın verdiği Mühim bilgilerden birisi de Feyzi Akeren Baba, Adnan Menderes ile yakın dostluk kuracak olan ünlü opera sanatçısı olan Ayhan Aydan’ın da dayısıdır.³³ Feyzi Akeren Baba, uzun yıllar Menderes ailesinin çiftliğini yöneterek hem

²⁸ Salih Çift, *Mısır’da Bektaşilik*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013, s. 138.

²⁹ Ş. Koca, *Bektâşilik ve Bektâşî Dergâhları*, s.95.

³⁰ Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, Cilt VI, s. 234.

³¹ Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, Cilt VI, s. 69.

³² Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, Cilt VI, s. 20.

³³ Şevket Süreyya Aydemir eserinde, Feyzi Akeren Baba hakkında isim hatasına düşmüş “Fevzi Aker ya da Akder” diyerek tam ismini bilemediğini ortaya koymuştur. Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes’in Dramı*, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1999, s. 19-20.

Fitnat Hanım'ın Adnan Menderes'in güvenini kazanmıştı³⁴. Aynı zamanda Adnan Menderes İzmir'de Amerikan Koleji'nde okurken onun veliliğini üstlenmiştir. Elimizde kesinliği konusunda kanıt olmasa da Feyzi Akeren Baba'nın Adnan Menderes'e kendisinden nasip (Bektaşiliğe giriş) aldırıldığı konusunda babagan kolu Bektaşilerce çeşitli söylene yazdıkları eserlerde mevcuttur.³⁵ Feyzi Akeren Baba'nın Bektaşilik yorumu çok farklıdır. Ona göre tarikattan ziyade, Bektaşilik bir Mezheb-i Hakiki'dir³⁶.

Bedri Noyan Dede Baba'nın iddiasına göre Cumhurbaşkanı Celal Bayar da Bursa'da Küçük İbrahim Baba'dan nasip alarak Bektaşî olmuştur. Bunu kendisine anlatan kişi ise Demokrat Parti döneminde Bektaşiliğin Türkiye kolunun Dede Babası Ali Naci Baykal'ın yanı sıra Ali Melek Bey ve Ankara'daki bir Bektaşî olan Emin Uras'tır. Bedri Noyan'da bu bilginin kesinliğinden emin değildir. Hatta yine onun duyularına göre düşük ihtimalle de olsa İzmir'de bir Bektaşî Babasından nasip aldığıdır. Bedri Noyan'a göre Hasan Ragıp Erensel adında Mustafa Kemal Atatürk zamanında Cumhurbaşkanlığı köşkünde başhekim olarak doktorluğunu yapmış olan Bektaşî Babası, 1953 yılında vefat edene kadar Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ında doktorluğunu üstlenmiştir.³⁷ Öyle bir iddia da Demokrat Parti döneminin Hariciye Vekili Fuad Köprülü içinde mevcuttur.

Demokrat Parti Döneminde Mısır Kaygusuz Tekkesinden Ahmet Sırrı Baba'nın Türkiye'ye Gelmesi ve Faaliyetleri

Demokrat Parti döneminde Babagan kolundan önemli bir şahsiyet olan Ahmet Sırrı Baba, Hacı Bektaş dergâhını açmak, onun başına geçmek amacını güderek çeşitli olaylara sebep olacak ve aktif bir rol üstlenerek Bektaşiliği gündeme getirecektir. Ahmet Sırrı Baba Demokrat Parti döneminde Mısır'daki Kaygusuz Abdal'ın kurduğu 500 yıldan beri var olan Bektaşî tekkesinin son postnişinidir. Dolayısıyla Ahmet Sırrı Baba'nın hayatını incelemekte fayda vardır. 1895 yılında Arnavutluk'un Leskovik şehrinin bir köyü olan Glina'da dünyaya gelmiştir. Babası, Çoçoli Efendi'nin oğlu Şahin Efendi'dir. Bektaşiliğe babasının iznini alarak 17 yaşında iken Süleyman Baba'dan nasip alarak girmiştir. Ahmet Sırrı Baba, I. Dünya savaşı esnasında Yunanlılar Leskovik'i Priştine'yi işgal edince İtalya'ya geçerek dört ay Salsomaggiore kasabasında kaldıktan sonra Mısır'ın Kahire kentine gelerek, Kaygusuz Sultan tekkesine yerleşip Mehmet Lütfi Baba'ya bağlandı. Ahmet Sırrı Baba'nın sanata ve edebiyata düşkünlüğü, çok sayıda yabancı dil biliyor olması, çok yönlü entelektüel bir kişiliğe sahip olduğunu göstermekle beraber kendisine olan saygıyı ve ilgiyi arttırmıştır. Ahmet Sırrı Baba'nın Kaygusuz Sultan tekkesinin başına geçmesi ile karizmatik şahsiyeti onun Mısır Hidivi Faruk ve Kahire'de ikamet eden devrik Arnavutluk Kralı Zogu başta olmak üzere Mısır'ın bürokratlarıyla sanatçılarıyla yakın ilişkiler kurmasını sağlamış veya kendisini onlara mürşit yapmıştır. Ahmet Sırrı Baba'nın Bektaşî yaptığı dikkat çeken bir diğer kişi ise, İttihat Terakki üyesi olan eski vali İhsan Adli Serter, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Mısır'a gitmiş ve o dönemlerde Ahmet Sırrı Babaya bağlanmıştır³⁸.

³⁴ Abdurrahman Dilipak, *Menderes Dönemi*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1990, s. 21.

³⁵ Bedri Noyan Dede Baba eserinde Feyzi Akeren Baba'nın aynı zamanda Mason olduğunu söylemektedir. Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, Cilt VI, s. 20.

³⁶ M. Tevfik Oytan, *Bektaşiliğin İçyüzü*, Cilt 2, İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1956, s. 112-113.

³⁷ Hasan Ragıp Erensel Baba 26 Ocak 1953'te kalp krizi nedeniyle vefat etmiştir. Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, Cilt VI, s. 69,141.

³⁸ Salih Çift, *Son Bektaşî Dede Babası Ahmet Sırrı Dede Baba Ahmediyeye Risalesi ve Nefesler*, İstanbul: Revak Kitapevi, 2013, s.3-6.

1950 seçimleri öncesi Türkiye'ye gelerek Dedebaba seçildikten sonra Ahmet Sırrı Baba ve kendisine biat eden Bektaşî babaları Adnan Menderes ile dolaylı yoldan Hacıbektaş dergâhının açılması, Bektaşîlere Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde dergâhın pir evinin vakıflarının iadesi konusunda Demokrat Parti yöneticileri ile Zeytinburnu ve Erenköy'deki delegeler vasıtası ile gerçekleştirildiğinden bahsetmiştik. Fakat bize bu bilgiyi veren Şevki Koca Baba başka bir eserinde Kazlıçeşme ve Eyüp'te Demokrat Partili delegeler ile bu amaçta görüştüğünü bildiriyor³⁹.

Başka bir görüşe göre Dedebaba seçildikten sonra Ahmet Sırrı Baba, Türkiye'de 1925 yılından itibaren tekkelerin kapalı, tarikatların yasaklı olması sebebiyle Bektaşîlerin Hacı Bektaş Veli'nin kabrine ulaşmakta güçlükler yaşadığını bu nedenle kabrin Türkiye dışına taşınması konusunda 1950'li yılların başında İstanbul'da Bektaşîleri ziyaret ederken Yalova'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile bir görüşme gerçekleştirdiği ve bu görüşmeden sonuç alamadığını devamında yaşadığı olaylardan çıkarabiliriz⁴⁰. Ahmet Sırrı Baba ile yapılan bir röportajdan 1952 yılı ocak ayından önce İstanbul'a tedavi olmak için geldiği bilgisine ulaşıyor. Röportajı yapan kişinin tarifine göre Ahmet Sırrı Baba'nın başında mavi bir takke, Nur yüzünü çevreleyen beyaz sakallar, kulaklarında büyük dairevi küpeleri olduğunu söylüyor. Bektaşî babalarından küpeyi Balım Sultan erkânından dolayı, ömrü boyunca evlenmeyen mücerred babalar takardı. Buradan evlenmemiş olduğunu anlayabiliriz. Yine tarife göre orta boylu tıknaz bir kişi olarak, dizlerine kadar inen bir kürk giydiğini, belinin geniş bir sargı ile sarılmış ve bu sargının iki kenardan kıymetli taşlarla tutturulduğunu betimliyor. Röportaj yapan kişiyi eski tarz fakat hoş döşenmiş bir odada karşılayarak, sağ elini göğsünün üstüne koyarak Bektaşî selamı vererek oturması için o kişiye yer gösterdiğini öğreniyoruz. Röportaj yapan gazeteci, Ahmet Sırrı Baba'nın Rumeli şivesinde Türkçe konuştuğunu bildiriyor. Röportajda Sırrı Baba'nın söyledikleri;

““El, Bel, Dil Bektaşîliğin sırrı budur. El çalmayacak, bel şehvetine hâkim olacak, dil kötü söz söylemeyecek.” Diyerek sözüne başlıyor⁴¹.

“Türkiye'yi ziyaretim sıhhi sebepler yüzündendir. Fakirde şeker hastalığı var. Yeşilköy (İstanbul) iyi geliyor. İstirahat ediyorum. Fakir Türkiye'de dört sene kadar kalmıştır. 1919'da geldim. 1923'e kadar oturdum. Memleketiniz çok değişmiş, güzelleşmiş, hele Ankara bir Avrupa şehri gibi.”

Avrupa'yı gezdiniz mi? “Biz aslen Yanyalıyız, Yanya düşünce 1914'te İtalya'ya geçtim. Oradan Mısır'a geçerek Kaygusuz Sultan dergâhına derviş oldum. Sonra Hacı Bektaşî Veli tekkesini ziyaret için Türkiye'ye geldim.”

Lâf Bektaşîlikten açılıyor: “Evet diyor, bilhassa Hacı Bektaşî Veli, edebiyat ve tasavvuf sahasında çok değerli eserler vermiş ve bunların hepsini Türkçe yazmıştı, onun için dir ki, bizim ibadet ve ayinlerimiz hep Türkçedir.”

Bu ayinler için biraz aydınlatılmamı rica ediyorum: “Zikir iki türlü olur. Zikri hafî, zikri Aleni... Alevi olanı bilirsiniz, camilerdeki İbadet! Biz beş vakit namaz kılarız. Zikri harfi sırdır.”

Bektaşîlerin bize kadar kalan nüktelerinde kalenderliğe, eğlenceye düşkünlüğe, doğru bir meyil var. Ne dersiniz? Yüzüne bir tebessüm yayılıyor. “Önümüzde Kur'an var, ne derse odur, ama

³⁹ Şevki Koca, *es-Seyyid Halife Koca Turgut Baba Divanı*, İstanbul: Nazenin Yayıncılık, 1999, s. 355.

⁴⁰ Burhan Felek, “Baba Efendi”, *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1952, s. 3.

⁴¹ Necdet Tunçay, “Bektaşî Şeyhi Sırrı Baba İle Bir Mülakat”, *Milliyet*, 18 Ocak 1952, s. 1.

ihliyarmış uyku uyuyamıyormuş. Başı ağrıyormuş ve biraz içki iyi geliyormuş. Buna “Olmaz” demiyoruz o kadarı ilaçtır. Biz odalarımızı tezkerelerimizi resimlerle süslemekte, ziynet eşyası takmakta, bir mahzur görmeyiz, zaten bu Kur’an’da da yok tur.”

Gözlerim göğsündeki nişanlara takılıyor, derhal anlıyor. “Onlar diyor rütbedir Fakir Halife’dir. Bektaşiliğe intisap için elbette birçok şart vardır.”

Sırrı Baba sigarasından bir nefes çektikten sonra: “Herkes Bektaşi olamaz. Evvela katiyen siyasetle uğraşmayacak, sonra tanınmış muteber bir aileden olacak ve bir Baba’dan icazet alacak. Evvela intisap eder muhip olur. Sonra söz verir bir müddet tekkede kalır, derviş olur. Bunlardan ancak bir kısmı Baba olabilir, o da bir Halifeden ruhsat alabilirse!”

Bektaşiliğin tarihi hakkında bir şeyler anlatır mısınız? Bir hanım kahvemizi getiriyor. “Bektaşilik takriben 700 sene evvel Seyyid Muhammet Ali Hacı Bektaşi Veli tarafından kurulmuştur. Fakir’in Türkçe ve Arapça basılmış Risale-i Ahmediye diye Kaygusuz Sultan dergâhının tarihini anlatan bir kitabı vardır. Ayrıca Rumca da bilirim. Bu dergâh Kahire civarında Mekkadden dağlarında 1358 de Abdullah El Magatavi tarafında kurulmuştur. İlk Bektaşiler Nil üzerinde bir adada oturlardı. Bu ada yağmaya uğramış ve Bektaşilerin ancak birisi kurtulabilmiştir. Onun sayesinde ki. Bektaşilik ayakta kalmıştır.”

Büyük bir tehlike atlattınız. Ya Allah etmesin! Güllüyor: “Yok, yok... Artık fikir vardır. Bu yetmez mi...?”⁴²

Röportajın ardından bilinmeyen bir tarihte Türkiye’den ayrıldığını fakat Ahmet Sırrı Baba, Dede Baba sıfatı ile Bütün Bektaşilerin ruhani lideri olarak 20 Eylül 1952 yılında tekrar Türkiye’ye geldiğini İstanbul’da Bektaşiler ile temas kurduğunu öğreniyoruz. Türkiye’de Demokrat Parti temsilcileri ve ardından Cumhurbaşkanı ile Ahmet Sırrı Dede Baba arasında geçen görüşmelerin merkezinde yer alan meseleler henüz tam olarak ortaya çıkmış değildir. Bununla birlikte temel problem her ne olursa olsun pazarlık konusu edilen meseleler üzerinde sonuç alınmadığı anlaşılmaktadır. Dahası her iki tarafın beklentilerini karşılamayan bu müzakerelerin hemen ardından Demokrat Parti döneminde, 4 Ekim 1952 tarihinde bir gece vakti İstanbul’un Merdivenköy semtindeki Şair Sokağı 12 numaralı Bahçıvan Vehbi’nin evinde dostlarıyla beraberken, İstanbul Emniyet birinci şube zabıta memurları yağmur altında saatlerce pusu kurar vaziyette bekleyerek eve saat tam 22.30’da kapı ve pencereden atlama yoluyla içeri girmiş, baskın yapmıştır. Dönemin gazete haberlerine göre Ahmet Sırrı Baba dâhil 18 erkek 12 kadın toplam 30 kişilik bir Bektaşi topluluğu ayin yaparken tamamı yakalanmıştır⁴³. 6 Ekim 1952 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre yakalananların isimleri şöyleydi: Ahmed Sırrı Dede, Vehbi Zümrüd. Seyfi Demirkır, Hazlı Çiftçioğlu, Abidin Gölbüyük, Orhan Zümrübel, Tevfik Taşduman, Tosun Yeşileğe, Kuşen Kolaç, Muharrem Tırmık, Cafer Bölbıyık, Zeynel Öngök, Bedri Sakaoğlu, Abdurrahman Olver, Mustafa Tektaş, Hurşid Kocalan, Hasan Ziver, Hasan Sapan⁴⁴. Milliyet gazetesinde 5 Ekim haberinde ve Cumhuriyet gazetesinin 6 Ekim haberinde 30 kişi oldukları ifade edilirken, 6 Ekim 1952 tarihli Milliyet gazetesinde yer alan haberde ise rakam 29 olarak verilmektedir. Ayrıca 11’i kadın 18’i

⁴² Tunçay, a.g.m., s. 7.

⁴³ Milliyet, “Bektaşi Tekkesi Basıldı”, 5 Ekim 1952, s. 1,7.

⁴⁴ Cumhuriyet, 6 Ekim 1952, s. 7.

erkek olarak 5 Ekim'de Kadıköy Nöbetçi Sorgulama Hâkimliğine yargılanmak alındığını ortaya koymaktadır⁴⁵.

Duruşmada ilk olarak dinlenen Ahmet Sırrı Dede Baba; Arnavutluk'ta doğduğunu ve hâlihazırda Mısır'daki Kaygusuz Sıtkı (Sultan) dergâhının şeyhi olduğunu, buraya tedavi için geldiğini söyleyerek; *"Biz ayin yapmıyorduk. Bu bir nişan töreni idi."* demiştir. Bu sözlerinin ardından dinlenen bütün sanıklar da bunun bir nişan töreni olduğunu iddia etmişlerdir. Fakat sanıklar yapılan baskın esnasında ele geçirilen Bektaşî nefesleri ve kitaplar karşısında Bektaşî olduklarını ve ayin yapıldığını söylemek mecburiyetinde kalmışlardır. Hepsisi de Arnavut olan 29 suçludan Elmas Güzel, Güner Güzelbel, Mükerrrem Demirtaş, Bahriye Tırmık, Naile Kambur, Fatma Zümrütbel, Muzaffer Cidro ve Muzaffer Zümrütgel adındaki 8 kadın hariç hepsi tutuklanmış hapse atılmıştır.

Duruşmanın hemen ardından kendisi ile konuşan gazeteciye Âyin-i Ruhanî'nin idarecisi Sırrı Galip Dede (Ahmet Sırrı Dede Baba) şunları söylemiştir:

"Ben buraya tedaviye gelmiştim. Hiçbir telkinat yapmak emelinde değildim. Yalnız memleketlim olan bazı eşhasın davetlerine gidip, sohbet ediyordum. Bu yaptığımız ayin değildi. Zaten biz 40 yaşından aşağı kimseyi ayine almayız."

Bu arada Mustafa adındaki bir sanık da röportajı yapan gazeteci için arkadaşına:

"Ben 30 senelik Bektaşî'yim. Hiç kötülüğünü görmedim. Bektaşîlik Türk Müslümanlığının tâ kendisidir." diye fikir yürütmüştür. Fakat sanıklar derhal cezaevine sevk olunmuşlardır⁴⁶. 11 Ekim 1952'de tutuklu bulunan Ahmet Sırrı Dede Baba dâhil 21 Bektaşî'nin tahkikat evrakı tekemmül ettirilerek savcılığa verilmiştir. Haklarında amme hukukunu ihlalden dava açılacak olan Bektaşîlerin duruşma gününü tayin için, dosyaları Kadıköy Asliye Ceza Hâkimliğine bildirilmiştir⁴⁷.

Ahmet Sırrı Baba'nın bu vakası sadece Bektaşîleri değil bütün tasavvuf erbabını itibarsızlaştırmayı hedefleyen bir bakış açısına delil olması bakımından Merdivenköy vakasını kendince taraflı olarak ele alan bir gazete köşesinde yer alan şu metin yer almaktadır:

"Mısır'dan Bektaşî babalarının en büyüğü gelmiş. Merdivenköy'de bir Bektaşî'nin evinde kadınlı erkekli dervişleri toplamış. Sofrayı rakılarıyla kurmuşlar, nefes okuyup ayin yapırlarken polis basmış, hepsini yakalamış. Gazetede resimlerini gördüm. Koca sakallı bedavacı babanın yanında birtakım zavallı fukara kılıklı adamlar, kucakları çocuklu genç genç kadınlar. Baba mahkemede katiyetle inkâr ediyor: "Yaptığım ayin değildir" diyor. Hâkim soruyor: "Peki ayinle bunun arasındaki fark?" Baba cevap veriyor: "Ayinde fazla olarak nasihat da ederiz." "Demek nasihati noksan kalmış. Öyleyse onu da ben edeyim de tamam olsun: Eğer o babanın aklı varsa bir an evvel kalkıp buradan gitsin. Kendi başını da birtakım zavallı adamların başını da belaya sokmasın. Bu millet artık ne siyaset yolunda ne de din yolunda başında bedavacı (Ahmet Sırrı Dede Baba'yı) istemiyor."⁴⁸

Bu sırada tutuklanan Bektaşîlerin evlerinde aramalar yapılmıştır. Birçok yerde muskalar ve Bektaşîliğe ait eserler ele geçirilmiştir. Dünya Bektaşîlerinin şeyhi olduğu bildirilen ve iki ay önce Türkiye'ye gelen Ahmet Sırrı Dede Baba'nın evinde de Türkiye'deki Bektaşî ve Alevilerin

⁴⁵ Milliyet, "Ayin Yapan Bektaşîler Dün Tevkif Edildi", 6 Ekim 1952, s. 7.

⁴⁶ Milliyet, "Ayin Yapan Bektaşîler Dün Tevkif Edildi", 6 Ekim 1952, s. 7.

⁴⁷ Milliyet, "Bektaşîlerin Davası Savcılığa Verildi", 11 Ekim 1952, s. 2.

⁴⁸ Milliyet, 12 Ekim 1952, s. 2.; Çift, *Mısır'da Bektaşîlik*, s. 146.

buldukları yerleri gösteren eski bir harita ele geçirilmiştir. Bu haritaya göre Bektaşî ve Ailevilerin memleketin dört bir köşesine serpilmiş vaziyette oldukları görülmektedir. Diğer taraftan evde bulunan evraklara göre Türkiye'deki Aleviler hariç sadece Bektaşîlerin otuz bin kadar olduğu anlaşılmaktadır⁴⁹.

Babagan kolun bölündüğünden bahsetmiştik Ahmet Sırrı Dede Baba'dan başka Ali Naci Baykal Dede Baba'da Türkiye'de dünya Bektaşîlerinin lideri konumundaydı. Yaşanan bu Merdivenköy vakasına Ali Naci Baykal'ın Dede Babalığını kabul eden⁵⁰ Bektaşî olan Ali Rıza Öge⁵¹ adında bir emniyet mensubu olayın hemen sonrasında dostlarından birine hitaben kaleme aldığı 22 Ekim 1952 tarihli mektubunda Ahmed Sırrı Dede Baba'yı ağır ifadelerle yargıladığı görülmektedir. Ona göre Ahmed Sırrı Dede Baba, bu ülkede kanunen yasak olmasına rağmen bu durumu hiç umursamadan derviş kisvesiyle Türkiye'ye gelmiş, bu kıyafetle apaçık bir şekilde ortalıkta dolaşmış, dahası halka açık şekilde ayin yapmaya kalkışmış ve dolayısıyla yanlış bir iş yapmıştır. Bu Bektaşî mektubunda Ahmed Sırrı Dede Baba'nın tavrını gösteriş merakı ve itibar görme arzusu ile izah etmeye çalışılmaktadır. Mektup sahibinin kendi anlatımı ile şöyledir⁵²:

“Aradan dört beş gün geçtikten sonra İstanbul 'da Merdivenköy'deki vaka meydana çıktı. Yazdığım zatın birisinden aldığım bir mektupta manzumenizi okuduktan üç gün sonra bu vaka zuhur edince kendi kendime şöyle düşündüm. Yazdığınız bu manzume ile adeta bir keramet gibi bir İş yaptınız diyordu. Hâşâ biz keramet sahibi değiliz fakat bu kafasız, beyinsiz serserinin yaptığı hareketleri işittikçe neticenin bu yolda tecelli edeceğine hükmetmiştim. Bu adam o kadar cahil o kadar kalasız biri ki yaptığı hareketlerle hem yolumuzu berbat etti hem de birçok saf-dil insanları beraber sürükledi. Bir kere şurasını düşünmesi lâzımdı ki Türkiye'de tarikatlar mülğadır. Hiçbir suretle tarikat ayini yapılamaz, değil Mısır tebaası hatta Amerika tebaasından bile olsa bu memleketle oturduğu müddetçe bu memleketin kanunlarına riayete mecburdur. Bu sersem adam Mısır'dan gelirken derviş kisvesini bırakıp da sivil olarak gelse idi, yerinde bir iş yapmış olurdu. Fakat bu adam derviş değil çerviş bile olamamış, öyle ya sivil gelse idi sönük kalacaktı. Şimdiki gibi kimseden itibar göremeyecekti. Bu suretle hareketle kendisini pek yüksek görmektedir ki bu da dervişlik mefhumu ile taban tabana zıt bir keyfiyettir. Dervişin manasını pekiyi bilirsün ki “der kapu viş eşik”. Derviş olan olacaktır. Fuzulî ki sultân-ı şuarâdır vefatında beni İmam-ı Hüseyin'in türbesi kapısı önüne defnedin ki ziyarete gelen herkes benim üzerime basarak geçsin demiştir. Dervişlik böyle olur.”⁵³

22 Ekim 1952'de Kadıköy Sulh Ceza Mahkemesi'nde Ahmet Sırrı Dede Baba ve beraberinde tutuklanan Bektaşîlerin ilk duruşması gerçekleşmiştir⁵⁴. 18 Ekim 1952'deki duruşmada baskın

⁴⁹ *Cumhuriyet*, “Türkiye'de 30 Bin Bektaşî Varmış” 12 Ekim 1952, s. 1,5.

⁵⁰ Mümine Çakır, “Bir Bektaşî Babası Kadîmî'nin Mektupları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-ı Velî Araştırma Dergisi*, S. 59, 2011, Ankara, s. 391.

⁵¹ Ali Rıza Öge, 1881 yılında Tekirdağ'ın Malkara ilçesinde dünyaya gelmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a gelip Polis olmuştur. Mahlası Kadîmî'dir. İstanbul'da bulunan Karaağaç dergâhı postnişini Hüseyin Zeki Baba'dan nasip almış Bektaşî olmuştur; iki sene kadar Karaağaç dergâhında, dört beş ay kadar da Makedonya Kalkandelen Bektaşî tekkesinde bulunan Sersem Ali (Harabati Baba) tekkesinde derviş olarak hizmet etmiştir. Mürşidi, Hüseyin Zeki Baba ile kardeş çocuklarının çocuklarıdır. Rehberi de Hüseyin Zeki Baba'nın kayınpederi merhum Hasan Baba'dır. Babalık icazetini 1952 yılında Ali Naci Baykal Baba'dan almıştır. 14 Nisan 1957'de Bursa'da vefat eden Ali Rıza Öge, Emir Sultan'a defnedilmiştir. Çakır, *a.g.m.*, s. 374-375.

⁵² Çift, *Mısır'da Bektaşîlik*, s. 147.

⁵³ M. Çakır, *a.g.m.*, s. 392.

⁵⁴ *Milliyet*, “Bektaşîlerin Duruşmasına Bugün Başlanıyor”, 22 Ekim 1952, s. 7.

sırasında bulunan nefeslerin okunup okunmadığı konusunda Diyanet İşlerine sorulmasının ve diğer şahitlerin dinlenmesi kararı alınıyor. Tarikatların kapatılmasından sonra, Bektaşî tarikatına ait tarikattan olmayanın anlaması zor olan, sırlar taşıyan Bektaşî nefeslerinin Diyanet İşlerine sorulması ki bu gerçekten ilginçtir. Diyanet İşlerinin bu konuda beyan ettiği bilgiyi neye dayanarak, nasıl bir metot kullandığı merak konusu olmakla beraber henüz aydınlatılmamıştır⁵⁵. 22 Ekim’de artık duruşmadan netice elde edildiği anlaşılıyor. Duruşmalarda ifadeler ayin yapılmadığı nişan töreni yapıldığı üzerinedir. Bunun kanıtı olarak ayin sırasında yani dini tören olduğu zaman rakı içilmez, fakat nişan eğlencesi olduğu için rakı içilmesi öne sürülmüştür. Mahkeme kararı ise, 200 lira kefalet ile Ahmet Sırrı Dedebaba haricindekilerin serbest bırakılmasıdır. Ahmet Sırrı Dedebaba’nın ise sınır dışı edilerek ülkeden uzaklaştırılmasının düşünüldüğü bildiriliyor⁵⁶. 30 Aralık’taki duruşmada, mahkemede şahitler dinlenmeye devam ediliyor ve Diyanet İşleri’nin tetkiklerinin beyanını mahkemede okunmuş, baskında bulunan nefeslerin yazılı olduğu belgeler Bektaşîlik ile ilgili olduğu yönünde bir sonuç ortaya koymuştur⁵⁷. Yargılanan Bektaşîlerin avukatı Diyanet İşleri’nin verdiği kararın önce farklı şekilde olduğunu, bulunan bu şiirlerin Bektaşî nefesi olmadığı yönünde raporu olduğunu ileri sürerek duruşmayı ileri bir tarihe erteletmiştir⁵⁸. Bektaşî ayini yapmak suçu ile Kadıköy Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmakta olan 29 kişinin duruşması 2 Haziran 1953’te sona ermiştir. Mahkeme sanıklardan 28 kişiyi beraat ettirmiş ve elebaşı mevkiinde bulunan Ahmet Sırrı Dedebaba; dedelik şeyhlik taslamak ve kıyafet kanununa muhalefette bulunmak suçundan dolayı 6 ay hapse ve 2500 Lira para cezasına çarptırılmıştır. Ahmet Sırrı Dedebaba, ayrıca bir yıl müddetle Göynük’e sürgün edilmesi kararı alınmıştır⁵⁹.

Ahmet Sırrı Dedebaba hakkında alınan tüm bu kararlara rağmen dava devam etti ve nihayetinde temyize gidilerek Ahmet Sırrı Dedebaba beraat etti. Buna rağmen Ahmet Sırrı Baba’nın Türkiye’de gizli olarak faaliyetlerine devam ettiğini dikkate alan Demokrat Parti Hükümeti, dünyadaki bütün Bektaşîlerin lideri olduğunu beyan eden Ahmet Sırrı Baba’yı Bakanlar Kurulu’nun kararı ile 5 Aralık 1953’te sınır dışı etmeye karar vermiştir. Ahmet Sırrı Baba adliye ile olan alâkasını kesmediğinden bu karar İstanbul Emniyet Müdürlüğünce evvelki güne kadar ceza icra edilememiştir. Bektaşî babası adliyeye olan borçlarını üç gün önce ödemiş, bunun üzerine bir an önce sürgün kararı yerine getirilmek istenmişse de 5 Aralık’a kadar devam edegelen hava muhalefeti sebebiyle ancak 5 Aralık’ta yurtdışına gönderilebilmiştir. Ahmet Sırrı Baba, saat 15.45’teki T.A.E. uçağı ile önce Atina’ya müteveccihen İstanbul’dan ayrılmıştır. Atina’da birkaç gün kalacak olan Ahmet Sırrı Dedebaba tekrar uçakla Kahire’ye gidecek ve Mısır’daki Bektaşî tarikatının merkezi olan Kaygusuz Sultan dergâhına yerleşerek faaliyetine devam edecektir⁶⁰.

Ahmet Sırrı Dedebaba Kahire’ye döndüğü sıralarda 23 Temmuz 1952’de aralarında Cemal Abdülnasır ile Enver Sedat’ın da bulunduğu milliyetçi subayların gerçekleştirdiği askerî bir darbe sonucunda Mısır’da kraliyet rejimine son verilmişti. Bunun hemen ertesinde tekkeyi koruyan kral Faruk’un saltanatı devrilip sürgüne gönderilmiş, tekkenin öteki destekçisi olan Arnavutluk’un devrik kralı Ahmet Zogu da Mısır’ı terk etmek zorunda kalmıştı. Ülke genelinde yaşanan olumsuz şartların Mısır Bektaşîlerini etkisi altına almasıyla birlikte buradaki tekkenin esas çöküşü gerçekleşti. Ahmet

⁵⁵ *Cumhuriyet*, “Ayin Yapan Bektaşîlerin Duruşmasına Dün Devam Edildi”, 19 Kasım 1952, s. 3.

⁵⁶ *Milliyet*, “Bektaşî Ayini”, 23 Kasım 1952, s. 2.

⁵⁷ *Milliyet*, “Ayin Yaparken Yakalanan Bektaşîlerin Duruşması” 31 Aralık 1952, s. 2.

⁵⁸ *Milliyet*, “Bektaşî Ayini Yapanların Duruşması” 14 Şubat 1953, s. 2.

⁵⁹ *Milliyet*, “Sırrı Baba Mahkûm Oldu”, 3 Haziran 1953, s. 7.

⁶⁰ *Cumhuriyet*, “Bektaşîlerin Şeyhi Sırrı Baba Dün Yurd Dışı Edildi”, 6 Aralık 1953, s. 1,6.

Sırrı Dede Baba ve yanında kalan birkaç müridine, dönemin devlet yöneticileri Bektaşî tekkesine el koyup askeri alan haline dönüştürülmek istendiği için Mukattam dağı eteklerindeki Kaygusuz Sultan dergâhının arazisi kamulaştırılıp tekke mensuplarına, Kahire'nin güneyindeki Maadi kentinde bulunan ve esasen devrik kraliyet ailesinden Prens Amr İbrahim'e ait olan bir bina Bektaşî tekkesi yapılması için verildi. Ayrıca kendilerine kamulaştırma bedeli adı altında peşin olarak 1000 Cüneyh verildiği gibi diğer giderleri için de aylık 50 Cüneyh bağlandı. Fakat 1959 yılında 10 Cüneyh'e düşürüldü⁶¹. Mısır topraklarında Bektaşî tarikatının artık tanınamayacağını iyiden iyiye fark eden Dede Baba 1959 senesinde Yunanistan'a giderek buradaki Rini ve Katerin bektaşî tekkelerini ziyaret etti. Şevki Koca'ya göre Ahmet Sırrı Baba'nın bu seyahati Girit adasındaki Kandiye'de bulunan Bektaşî dergâhının başına geçmek için yaptığını söylenmektedir⁶². Ahmet Sırrı Dede Baba'nın başarısız kalan girişimlerin ardından yalnız kalmıştı. Bu dönemde uzun süreden beri mustarip olduğu şeker hastalığı ilerledi. Tedavi maksadıyla Kahire'deki İtalyan Hastanesi'ne kaldırıldı. Burada önce ayak parmakları, hastalığın daha da ilerlemesi nedeniyle bir ayağı kesildi. Bu durumundan kısa bir zaman sonra Ahmet Sırrı Dede Baba 1963'te ocak ayı başlarında vefat etti⁶³.

Ahmet Sırrı Baba vefat etmeden önce Cemal Abdül Nasır yönetiminin milliyetçiliğinin Mısır'daki Bektaşî dergâhını bitireceğini anlamış, dervişlerinden Recep Ferdi Derviş'e Babalık icazeti vererek Amerika'ya görevli olarak gönderir. Amerika Birleşik Devletleri, II. Dünya savaşı sonrasında mağdur durumda olan özellikle Arnavutluk'tan kaçan Bektaşîlere kucak açar ve kıtanın kuzeyinde Albany denilen yörede yoğun Arnavut nüfus oluşturur. Recep Baba ilk başta 1952 yılında, New York'a, buraya yerleşmiş olan kız kardeşinin yanına, taşındı. Recep Ferdi Baba bu yöredeki Bektaşîler ile gerçekleştirdiği 24 Ekim 1953 tarihindeki kongrede, Amerika'nın Detroit kentinde bir Bektaşî dergâhı açma kararı alırlar. Birçok araştırmadan sonra, Amerika'daki ikinci yılının sonlarına doğru, Michigan Eyaleti'nin Detroit kenti yakınlarında Taylor adında, Arnavut yoğunluklu bir yerleşim bölgesi buldu. Burası bir tekke kurmak için son derece uygun bir yerdi. Hemen bir komisyon kurulup, gerekli para toplandı. Bir çiftlik satın alındı ve düzenlendi Michigan eyaleti, Detroit kenti, Taylor kasabasında 15 Mayıs 1954 yılında dergâh törenle hizmete açılır ve Bektaşîler eyalet yasaları gereği, hukuken bir dini cemaat olarak tanınırlar. İş, Kahire Bektaşî tekkesinin hamisi olan Ahmet Sırrı Dede Baba'nın hazırlamış olduğu kurallara göre, Recep Baba tekke babalığına seçilmiştir. Arnavut Bektaşîliği, Amerika'daki devamını Mısır dergâhına borçludur. Amerika'daki Taylor Bektaşî tekkesi Mısır Bektaşîliğinin devamı niteliğinde sayılabilir. 1954'ten 1955'e kadar Amerika'daki Taylor Bektaşî tekkesinin komisyonu tarafından yönetilerek çıkartılan Bektaşî yayın organı 'Zeri I Bektashizmes' (Bektaşîliğin Yolu) isimli altı ayda bir yayımlanan dergiyi çıkartmak tekke komisyonu ile birlikte Recep Baba'nın kararıdır. Recep Baba Bektaşîliği meşrulaştırmak için makaleler yazmıştır⁶⁴.

Sonuç

Tekke tarikat ilişkisine dayalı olan Bektaşîliğin Babagan kolu Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1925 yılında gerçekleşen Tekkeler ve Zaviyeler kanuna tabi olmuş, dergâhlarından ve ibadet geleneğinden soyutlanmıştır. Demokrat parti dönemine gelindiğinde partiyi bir kurtarıcı gibi gören

⁶¹ Çift, *Mısır'da Bektaşîlik*, s. 152-153.

⁶² Ş. Koca, *Bektaşîlik ve Bektaşî Dergâhları*, 79.

⁶³ Çift, *Mısır'da Bektaşîlik*, s. 156.

⁶⁴ Nathalie Clayer, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Yayımlanan Arnavut Bektaşîlik Dergisi (1954-1955): Bektaşîliğin Yolu", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi*, S. 32, 2004, Ankara. (erişim 10 Mayıs 2017).

Mısır Kaygusuz Sultan dergâhının başındaki Ahmet Sırrı Baba, Türkiye'ye gelip Bektaşî balarıyla görüştüktan sonra Başbakan Menderes'in Bektaşîlikle olan ilişkisinden istifade etmeye çalışmıştır. Ahmet Sırrı Baba yeniden Bektaşî tekkelerinin Bektaşî babalarına verilmesini tarikatları yasaklayan kanunun kaldırılmasını talep ederek seçimlerde Demokrat partiye oy vermişlerdir. Fakat Ali Rıza Öge gibi bir kısım Babagan Bektaşîleri sırrı babanın yaptığı bu girişimlere karşı durmuş Cumhuriyetin laik düzeni altında tekke faaliyetlerinin yeniden başlamasını istemeyerek Sırrı Baba'nın liderliğini reddetmiş Ali Naci Baykal Dede Baba'yı Bektaşîlerin lideri kabul etmiştir. Bektaşîlerle ilişkisi gençlik dönemine dayanan Başbakan Adnan Menderes ise Bektaşîlere dergâhlarını veren tarikat yasağını kaldırmamış, yasayı çiğneyen Sırrı Baba yargılanmış ve sınır dışı edilmiştir.

Kaynakça

- Aydemir, Şevket Süreyya, *Menderes'in Dramı*, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1999.
- Birge, John Kingsley, *Bektaşîlik Tarihi*, Çev. Reha Çamuroğlu, İstanbul: Ant Yayınları, 1991.
- Bülbül, Sevil, "Kalkandelen Harabati Baba – Sersem Ali Baba Bektaşî Külliyesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-I Velî Araştırma Dergisi*, S. 76, (2015).
- Çakır, Mümine, "Bir Bektaşî Babası Kadîmî'nin Mektupları" *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-I Velî Araştırma Dergisi*, S. 59 (2011).
- Çift, Salih, *Mısır'da Bektaşîlik*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
- Çift, Salih, *Son Bektaşî Dede Babası Ahmet Sırrı Dede Baba Ahmedîyye Risalesi ve Nefesler*, İstanbul: Revak Kitapevi, 2013.
- Clayer, Nathalie, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Yayımlanan Arnavut Bektaşîlik Dergisi (1954-1955): Bektaşîliğin Yolu", *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-ı Velî Araştırma Dergisi*, S. 32, 2004. (erişim 10.6.2017)
- Cumhuriyet, "Bektaşîlerin Şeyhi Sırrı Baba Dün Yurd Dışı Edildi", 6 Aralık 1953, s. 1-6.
- Cumhuriyet, "Ayin Yapan Bektaşîlerin Duruşmasına Dün Devam Edildi", 19 Kasım 1952, s. 3.
- Cumhuriyet, "Türkiye'de 30 Bin Bektaşî Varmış", 12 Ekim 1952, s. 1-5.
- Dilipak, Abdurrahman, *Menderes Dönemi*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1990.
- Eflâki, Ahmet, *Âriflerin Menkıbeleri*, Çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1964.
- Faroqhi, Suraiya, *Anadolu'da Bektaşîlik*, Çev. Nasuh Barın, İstanbul: Simurg Yayınları, 2003.
- Felek, Burhan, "Baba Efendi", Cumhuriyet, 8 Ekim 1952, s. 3.
- Hasluck, Von, *Bektaşîliğin Coğrafi Dağılımı*, Çev. Turgut Koca A. Nezihi Erginsoy, İstanbul: Ufuk Matbaası, 1991.
- Koca, Şevki, *Bektâşîlik ve Bektâşî Dergâhları*, İstanbul: Cem Vakfı Yayınları, 2005.
- Koca, Şevki, *Es-Seyyid Halife Koca Turgut Baba Divanı*, İstanbul: Nazenin Yayıncılık, 1999.
- Köprülü, Mehmet Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul: Alfa Basım Yayın, 2014.

- Köprülü, Mehmet Fuad, “Bektaş”, *MEB İA*, Cilt 2, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1979.
- Maden, Fahri, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşîliğin Yasaklı Yılları*, Ankara: TTK, 2013.
- Melikoff, Irene, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Çev. Turan Alptekin, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2010.
- Melikoff, Irene, *Kırklar'ın Cemi'nde*, Çev. Turan Alptekin. İstanbul: Demos Yayınları, 2011.
- Milliyet, “Ayın Yapan Bektaşiler Dün Tevkif Edildi”, 6 Ekim 1952, s. 7.
- Milliyet “Ayın Yaparken Yakalanan Bektaşilerin Duruşması” 31 Aralık 1952, s. 2.
- Milliyet, “Bektaşî Ayini”, 23 Kasım 1952, s. 2.
- Milliyet, “Bektaşî Aynı Yapanların Duruşması” 14 Şubat 1953, s. 2.
- Milliyet, “Bektaşilerin Davası Savcılığa Verildi”, 11 Ekim 1952, s. 2.
- Milliyet, “Bektaşilerin Duruşmasına Bugün Başlanıyor”, 22 Ekim 1952, s. 7.
- Milliyet, “Bektaşî Tekkesi Basıldı”, 5 Ekim 1952, s. 1,7.
- Milliyet, “Sırrı Baba Mahkûm Oldu”, 3 Haziran 1953, s. 7.
- Noyan, Bedri. *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik Alevîlik*, C. I, İstanbul: Ardıç Yayınları, 1998.
- Noyan, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*, C. VI, İstanbul: Ardıç Yayınları, 2003.
- Noyan, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik Alevîlik*. C. VII, İstanbul: Ardıç Yayınları, 2006.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Babaîler İsyanı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2011.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler*, Ankara: TTK, 1992.
- Özmen, İsmail ve Koçak, Yunus, *Hamdullah Çelebi'nin Savunması*, Ankara: Belen Ofset, 2007.
- Soyyer, A. Yılmaz, *19. Yüzyılda Bektaşîlik*, İstanbul: Frida Yayınları, 2012.
- Tunçay, Necdet, “Bektaşî Şeyhi Sırrı Baba İle Bir Mülakat”, *Milliyet*, 18 Ocak 1952, s. 1.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*. C. 2, Ankara: TTK, 1988.